

BUTLER E. D.

„Budapesti Szemle” 1877, Vol. 15,
no XXX.

P. 426

Értesítő.

Hungarian poems and fables for english readers. Selected and translated by E. D. Butler of the British Museum. — London Trübner & Co. 1877. — 88 lap.

Butler E. D. úr, kinek néhány fordítási apró gyakorlatáról ez évi márcziusi füzetünkben tettünk említést, azóta öröndetes szorgalommal folytatja a magyar költői művek átültetését angolra. Az előttünk fekvő újabb füzetke derék tanúságot tesz munkásságáról s nagy előhaladást is bizonyít. Tartalma nem nagy: Fáy meséin kívül csak tizennégy költeményt foglal magában; nem is új előttünk, mert e fordítások már egyenként is megjelentek Brassai és Meltzl kolozsvári Összehasonlító irodalomtörténeti lapjaiban. De szép reményre jogosítanak a fordító úr további működése iránt, mert gondos, lelkiismeretes, figyelmes fordítónak mutatják őt. Mikor az egyes költemények a kolozsvári lapban először megjelentek, részint a sajtó, részint egyes érdeklődő íróink is kijelöltek azokban néhány apró hibát; a fordító úr figyelembe vett minden ily észrevételt s a hibák ez újabb kiadásban már ki vannak javítva.

Az esekély számú kísérlet is elég arra, hogy a fordítói gondosság és hűség tekintetében Butler úr azok között, a kik magyar költeményeket nemcsak angolra, de egyáltalán idegen nyelvre fordítottak, az elsőrendűek sorában nyerjen helyet. Feljegyzése többnyire hibátlan; az értelmet hiven adja vissza, még pedig gyakran sorról sorra, a mit eddig angol vagy francia fordítóink nem igen tettek. Hogy irodalmi mértékkel mérve a fordítás bebocsáttatást nyer-e az angol Parnassusra: arról ítélni, természetesen nem a mi feladatunk. E tekintetben mindig igen könnyen csatlódhatnak az idegen: a kifejezések finomságát, az árnyalatok szépségeit, anya-nyelvünkéről idegen nyelvre fordított költeményeknél, igen nehéz megítélnünk; némely fordulat, a mi előttünk teljesen ismert és tetszetős, a másik nyelvben nagyon idegenszerű lehet, s viszont, a melyen mi megütődünk, talán egészen otthonos és nagyon jellemző amott.

Azonban úgy tetszik nekünk, Butler úr fordításaiban az értelem szabadságával nem mindig áll egyenlő fokon az

érzelmei kifejezése. Mintha nagyon is ügyelt volna az érthetőségre, a gondolat kimagyarázására. Verselése néhol olyféle hatást tett reánk, mint a latin classikusok némely fordításai, melyekben a fordító egyszersmind commentator is akar lenni, könnyebben érthetővé tenni a nehezebb helyeket s e miatt sok merész képet vagy szokatlan fordulatot ismeretesebb phrázisokkal ad vissza, bár ezzel a költészet gyöngéd virágának himporát sepi le. Távol vagyunk attól, hogy Butler urat ugyane barbarismussal vádolnók; ő nem téved oly messzire; de itt-ott a magyarázó törekvés nála is köznapiya teszi az eredeti költemények némely, talán nehezebben érthető, de már szokatlanságánál fogva is annál szebb helyét.

Butler úrnak kétségtől jobban sikerült az erőlesebb hangok, mint a gyöngédebb érzelmek visszaadása. A *Szózatot* véljük az egész kis gyűjtemény legsikerültebb darabjának. Alakra, tartalomra, egyaránt híven, könnyen, erőltetés nélkül s néhol meglepő szép fordulatokkal hangzik azokból az eredeti költemény nyugodt, elszánt erője.

„In steadfast duty to thy land
O Magyar, be thou brave!
It bore, it nursed and shelters thee,
And sure, will be thy grave.”

Viszont a leggyöngédebb tartalmú költemény, *Szép Ilonka* az, a melyben leginkább érezzük a finom kifejezések sérüléseit. Ez egyben az alakot sem tartotta meg a fordító. Hat soros strophákat használ ugyan, de más mértékű és más rímelésű sorokkal; nézetünk szerint ez a csere nem volt előnyös; az eredeti mértéket illőbbnek véljük a tartalomhoz, mint Butler úr stropháit, melyek nagyon is elegiai hangulatúak, s emellegva kevésbé illenek össze a költemény első részének derült s második részének daliás pezsgő hangulatával. Az a vidám, de méltóságos hang, mely az ősz Peterdi és az ifjú király pohárköszöntéseit a magyarban páratlan szépe teszi s a mit Vörösmarty mindenütt emelkedett, mindenütt szónoki, de még sem keresett szavakkal oly szerencsésen eltalál, nekünk a fordításban hiányzik. Minő különbség a hatásban például ily soroknál:

„Hunyt vezérem ifjú szép sugára“
Szól az ősz most, „éljen a király!“

„And now“ saith the host; „a full bumper we'll give: —
May my late leader's son as our monarch long live!“

Amaz pathosz; ez inkább egyszerű toaszt.

„Éljen hát a hős vezér magzatja,
Addig éljen míg a honnak él!
De szakadjon élte pillanatja,
Melyben attól elpártolni kél.“

„Long long may the son of our late leader live!
If still to our land his whole heart he shall give:
But oh! may he hence from our sight,
The moment, he leaveth the cause we hold dear.“

Mennyivel kevesebb lendület ez utóbbi két sorban, mint az eredetiben!

Hasonló különbséget érzünk Ilonka bánatának festésében.

„Társasága lángzó-érzemények,
Kínos emlék és kihalt remények.“

„From deep hidden sorrow she found no relief,
For memory fed her despair.“

Eméz reflexió, bár kétségekívül csinos reflexió; amaz tisztán költői leírás.

A *Hontalan* („Járatlan úton ki jársz“) alakra és tartalomra egyaránt híven s a mennyire megítélhetjük, szépen is van visszaadva. De nem érezzük-e az utolsó strófában a fentebb említett hidegebb hangot:

„A nemzet, melyhez tartozám,
Kiirtva s vérbe fult hazám
Többé föl nem virúl;
Engem millióknak átka nyom,
Egy nép halálát hordozom
Keblemben ostorúl.“

„But those to whom I fealty owe
Are gone; — my fatherland *is low*,
And ne'er can rise again.“

Ten thousand griefs my heart assail ;
A slaughter'd nation I bewail,
This, *all my source of pain.*"

E szakaszban értelmi hiba is van. Nem „millió átok“ hanem „millióknak átka“ — „oly csapás, a mit milliók, egy egész nép, vállai sem viselhetnének el.“ A „ten thousand griefs“ ezt épen nem fejezi ki, sőt közel jár a mindennapi nagvításhoz: „százféle bajom van.“

Azonban e példákban a fordításnak legmegtámadhatóbb helyeit jelöltük ki, hogy a derék fordító figyelmét azokra irányozhassuk. Bizton hisszük, hogy ily észrevételek nem fogják őt elkedvetleníteni megkezdett munkája folytatásától, melylyel már is derekasan teljesülve látjuk ama reményt, a mit minapi ismertetésünkben kifejeztünk. Butler urat sokkal illetékesebbnek véljük a magyar költészet ismertetésére, mint vers-fordító elődeit az angol irodalomban.

